

Az afrikai vadász

...És ne feledd a sorrendet, unalmaskodott a Síp utcai onkele, Schein Ármín, egykor bácskai téglagyáros, majd kisegítő alkalmazott a Baross téri fotószaküzletben, jegyezd meg, ismételte el a Keleti pályaudvaron is, megmondod, ki vagy, s hogy én küldtelek, azután kérdezd, milyen volt a búzatermés, nem verte-e el a jég, s ha a válasz kedvező, és hosszúra nyújtja, akkor tuti, hogy ő az, de te hagyd beszélni, ámbátor vágj közbe, ha a gyenge hozam miatt olyan szívsebhető a hangja, mint gyászkarban szól az oboa, akkor nyomban csapj át más témába, azaz hozd elő a klinkertéglát, s ha töviről hegyire leadja az agyag zsugorításának egyszerű és olcsó módját, azt jelenti, hogy csakugyan más nem lehet, mint ő. Minden szavadra nagyon ügyelj! Könnyen meglehet, hogy elutasít. Kórosan bizalmatlan. Egyetlen gyanút keltő hibás szó meghiúsíthatja szándékunkat.

A forróság a fülke minden lerakódott szagát felszabadította, s ha megállt a vonat, elkezdődött a porszemcsék keringése a foltos vászonredőnyök pereménél szüremelő fénycsíkban, tempósan járták körül egymást a ragyogó parányok, ám lélegzetre, emberi mozdulatra, vonatmoccanásra felgyorsult a pergés, fűrgébb lett a serengés. Látványuk eszembe juttatta Iván kerengő filuménácskáit, kik a világmindenséget belakják, és zengésüket csakis ő hallhatja, úgy mondta, a Nagy Mindenség nem szakadó harmóniáját, de jutott eszembe Iván határtalan kétkedése is, aminek számtalanszor hangot adott, hiába kutakodsz, ideleenn már senkit se találsz közülük, hajtogatta reá nem jellemző kegyetlenséggel, igyekeztén előlni bennem a vágyakozást az enyém után. Ahogy közeledett a zenithez a Nap, a csík egyre rövidült, s délben eltűnt. Kellemes homály telepedett a fülkébe, s úgy tűnt, a nap néhány órával megrövidült, beesteledett.

Megkeresésük gondolata Sámuel bácsi Orgona utcai házában kezdett foglalkoztatni, azaz még jóval előbb, a kenderáztató feletti repdesésemkor,

amidőn a látomás – nem más volt, mint Sára anyám, ki belehalt a születésembe – félreérthetetlenül tudomra adta, bár okát már el nem mondhatta, a magasztos célú kutatás fontosságát. Miután Sámuel bácsiék és az Orgona utcában megismert rokonok is eltűntek a jón-tengeri hajókatasztrófában, maradék véreim megismerésének vágya egyre erősödött. Készséges szövetségesre leltem Schein Árminban, anyám Kamencről még a századfordulón, kisdéd korában elszármazott távoli rokonában, kit véletlenül ismertem meg a pesti fotószaküzletben az általam a Bácskaság néhány jelentősebb helységéről készített fotók kidolgozásakor, s aki egy pesti lapban közölt terjengős riport-alanyában felismerte unokaöccsét, anyámmal közös rokonát, a peremréti úribirtokost – vezetékneve elé a hangzatos Peremréthy-t is odaírta, lévén, hogy anyai nagyapja császári kegyben nemességet nyert –, a kitűnő érdemű embert, az úri körökben méltó tekintélynek örvendett afrikai vadászt, felismerte a fényképről, amelyen varacskos disznó metszős fogakat villogtató hatalmas feje alatt pózolt khakiszínű vadászruhában, homlokfedő furcsa fejdíszszel, talán néger viselet tartozékával. A vaddisznó valamennyi fáját felölelő kétkötetes tudományos munkája még ma is aktuális: vérbeli vadászok sokat forgatott kézikönyve. Schein Ármint azonban rokona vadászszenvédelye és tudományba temetkezése nemigen érdekelte, annál inkább a téglagyártás, amelynek ők ketten a Schein Fivérek Téglá- és Díszcserépegető Nagyvállalkozói Cég élén koronázatlan királyai voltak a Bácskaságban, s egyes cserépfajták előállításának titkát még atyáik rejtjeles írással egy igénytelen külsejű füzetkebe rótták – a megfejtésre a tudományra hajló Peremréthy Schein volt egyedül hivatott –, mely füzetkét nem sikerült elsuvasztaniuk a patymagi téglagyár kapuját berúgó német katona elől, aki képtelen volt az írást ott helyben kibetűzni, kémjelentésnek vélte, s az irodában talált néhány apróbb értéktárggyal együtt a zsebébe csúsztotta. A cserépgyártás és zománcozás családi titka, úgy tűnt, akkor örökre odalett, Schein Ármin pedig attól a naptól kezdve az említett riport olvasásáig holtnak vélte rokonát.

A másik Schein nem tűnt valami kellemes embernek, jóllehet a pesti onkele nem győzte dicsérni, hogy micsoda nyájas úr, micsoda tám, meglátod, ha a lelke közelébe férközöl ügyesen, s már el is képzeltem, amint arcáról eltűnik a borulat, mint bűzös füst száll fel a gyárnegyed kertjeiből, midőn meglegyinti a böjti szél. Apró szeme örökké keresett valamit, szétfelé tekingetett riadtan, akár a csapdába szorult vad, miközben halkán beszélt és archaikus és latin szavakat használt, például a termést természetvénynek, a keletet ázsiónak mondta, a hízelgőt szikofantának. Tehát in facto filosz vagy, in facto örülünk, hogy eljöttél, in facto nálunk semmi újság, in facto... Schein Ármin nevét és a bűzatermés felőli érdeklődésemet meg se hallotta, valami örömféle vette hatalmába, amit, ha jól sejtettem, a jelenlétem váltott ki. Élénk tagjárással kísért hosszú magyarázattal mutogatta a fontos épületeket, írók,

jeles emberek nevét sorolta, azután hosszasan beszélt a háborúkról, majd a névnap tortáról, ahogy a városházát nevezte, a sárgára meszelt krémesekről, a homlokzat színezéséhez használt sokféle kulórról, a rózsaszínű és barnával cirkalmazott minyonokról, az egykori barhesz helyén marcipánból épült ékes Salamon-kalácsról, mirum videtur mihi, csodálkozom, valahányszor látom, mondta, s hangja erőre kapott olyannyira, hogy mire a villamos a tóhoz ért, már túl hangosan is beszélt, mint a türelmes hallgatóságra lelt magányos emberek általában.

A lugasban terítettek meg, barna szőlőfürtök alatt, többszín levélkörítésben. A szegfűs mintázatú vakító fehér damaszt a ragyogást az arcokra visszaverte, minék folytán nyaktól szemig fehér volt mind, a haj és a homlok viszont a leveleken átszűrődő kora délutáni fénytől zöld színt kapott, mely alatt a szemüreg mint löszbe vájt gádor sötétlett, mélyén láthatatlan világ derengett. – Jé, a mi kis rokonunk! Hogy megváltozott! Alig ismerünk rá – ugrottak fel az asztal mellől, és szemük és arcuk színe emberivé vált. Kérdeztek, és én fulladoztam a válaszoktól. Hogy anyád micsoda szépség volt! Cipóra, a nagyanyád, tudod-e, először egy bécsi spiszbürgerhez ment, de tőle megszökött, s rengetegbe került a házasság felbontása, de szerencsére volt miből fizetni, nagy bírvágyú dédapád módos volt – közismerten knikker, a húszas években mégis bankrottá lett –, a nagybirtok mellett akkor még három városban kóser vendéglője... alig győzte... Apádról keveset tudunk, úgy hozta őket össze a pemetasszony, és ne is haragudj, de amellet, hogy goj volt, a mi családjában habagajs egy embernek tartották... A vizek ura volt, mentegtem, mire ők: igen, kútásó, el is nyelte a mély... Úgy hallottuk, folytatta egy vékony torok, Pálvölgynél elmerült, mert italos volt, és a lába görcsöt kapott odalenn, s egy hétre rá a folyó Sebesnél kivetette... Dédanyád pedig, a bácskai Gorgó, még nászra se léptek, eltorzult ábrázattal, két kézzel átkozódva kiabálta végig a főutcán, hogy anyád, a mi hugicánk, megbabonázta az ő mit sem sejtő unokáját, mert ő a saját szemével látta, hogy a retikülje telis-tele volt halpikkellyel... Nahát, muszáj most erről beszélni? Éhen halunk! Hozd a levest, Böske! – vágott közbe a ház asszonya, s a konyha felé fordult, miközben Zita nevű édeshúga rózsaszínű krepdesin szoknyáját meglebbentette a szellő, combja elővillant, s az úr, a másik Schein, ki a Peremréthy nevet is viselte, odanézett, és tekintetét onnan sokáig el nem térítette. Túl sok benne a sáfrány, elvész tőle az igazi íz, szólalt meg a kanalizók közül valaki. Dehogysis, éppen így jó, csettintett a velem szemközt ülő sörhasú férfi. Ja kérem, a levesről ismerzik meg a jó szakács, s az ízlésről, hogy ki milyen úr... Na ne túlozz, Gyula, *ott* nem lehetett válogatni... Margó, te hallgass, nem is voltál *ott*! Álnévvel bujkáltatok ti négyen, a tatát meg Pesten hagytátok. A csontokat ide kérem! – állt fel a ház asszonya, az enyhén görnyedt hátú Ada vagy Adalberta. A sörhasú Bertinek szólította. Most mesélj magadról, édes,

fordította felém fonnyadó arcát Margó, hosszú fülönfüggője nagyot lengett, miközben mélyen a szemembe nézett. Úgy gondolom, neked sem volt valami fehéreneműs szép lányságod, akárcsak Miminek. Itt szültem a szomszédban, a Felhő utca hétben. Elvesztettem a bujkálás közben. Húszéves volt, tifuszt kapott – tette hozzá, s tekintetét körbehordozta az asztaltársaságon. Mindannyian némán, lehajtott fővel babráltak az ételükben. Akkor véletlenül az abroszra csöppentettem a mártást. Semmi vész, előfordul, nevetett Judit, s vele együtt nevetett hitvese, a szép Géza – kishegyesi parasztcsalád rejtegette, de akkor csúf volt és vézna –, ki Margót tantinak hívta, s rendületlenül egrecírozta a gyerekeket. Hányan is voltak? Inci, Bálint, Béla, kinek arcát a macska jó előbb összekarmizsálta, Rebeka, Imris, Léda. Végre elfogytak a húsok, a saláták, a homoki bor, a szóda, a jégkrém és a torta, és Böske asztalt bontott. Fanyarédes illatú, sárgászöld fényű kertben sétáltunk, és lopva vizsgáltuk egymást a család és én, és időnként összemosolyogtunk, miközben virágjait dicsérte Adalberta, Mengele kórházának ápolója, látod, mily szemtelenül piros ez a zsálya, dáliából a legszebb a bordó és a sárga, a kedvencem mégis a rézrózsa! Fölöttünk birsalma fehérlett, Peremréthy felmutatott rá, ujját sokáig magasra tartva: Újféle fajta, cukorban főzve in facto exima bellaria! – Azt tudod, hogy anyádnak volt egy öccse, Ábele, valóságos kis hücpe, karolt belém Margó. A tóparton a vasútvonal, ott szeretett játszani. Azt mondta, ez a sín a világ végéig vezet. Egyszer csak elindult rajta, a pályamunkások ráijesztettek, vigyázz, öcskös, itt a mozdony, de hiába, talpfáról talpfára lépegetve messze tűnt a szemük elől. El mindenki szeme elől, örökre. – Még mindig jobban járt, mint mások, akit az a... she yimhok shemo, hogy a neve legyen eltörölve... – folytatta volna Adalberta, ám Géza ingerülten felkiabált: Nem megbeszéltük, hogy erről egy szót se, öelőtte se, magunk között se?! Megtörtént, elmúlt, kész. Megmaradtunk. Élünk kell! – Asztalon a kávé, szólt ki a lugasból Böske, s mire odaértünk, a csészéket még egyszer végigtörölgette. Letelepeltünk, ki-ki a maga helyére. Tűrhetetlen volt a tücskök ciripelése. Ábele csínytevésai híressé tették a családot, szólalt meg most Schein, a Peremréthy, s hogy Géza nem figyelt rá, kisvártatva így folytatta: Midőn apám belátta, hogy jogtudor sohase lesz belőlem, beleegyezett, hogy a Gerbeaud inasaként még néhány évet Pesten töltsék, s hogy a tirocinium ideje letelt, cukrászdát nyitottam a Galambközben. Ábele folyton ott sündörgött a sütőében. Amint elfordultak vagy egymás ugratásával voltak elfoglalva a segédek, elcsaklizott valahány süteményt, persze tagadta, ám a maszatos arc elárulta. Gyere csak, öcskös, szólítottam magamhoz, s orrától ajkán át egészen az állig vastag piros csíkot húztam kabesszófestékekkel. Ezentúl csak így kifestve léphetsz be. Bármelyikbe is harapsz, letörli ezt a csíkot, és nyakon csípünk, ijesztettem rá. Másnap próbára tettük. Cukros vízbe mártott ujjal húztam a vonalat. A segédek hajcihót színleltek, minek végeztével Ábelére

néztünk: arca nemcsak hogy csokoládés volt, hanem vékony csíkban folyt orrától nyakáig, s annál is lejjebb, ingescskéjére a málnalé.

Sötétedett. Elnémultak a tücskök. – Tehát nem a téglagyáros Scheinék vendége vagyok? – szólaltam meg végre. – Miféle Schein, hallottuk ugyan a nevét, de nem ismerjük – meresztette rám a szemét Adalberta. – Peremréthy sem, az afrikai vadászt? Könyvet is írt... és a klinkertégla... s én pedig a kamenci Sára lánya, Schein Ármin kishúga vagyok, ő meg pesti foto... – Miket handabandázik ez a lány? Nem vagyunk sem Scheinek, sem Peremieik, vagy hogyan mondtad, nézett össze az asztaltársaság... – Égbéli Atyám! A valódi rokont meg a pályaudvaron hagytam! – fejét fogta s imbolygatta a szikár úr, a cukrász, ki mindaddig a híres rokon, a klinkergyáros Schein, a Peremréthy volt, a téglagyártók titkos írásának hivatott megfejtője.

Mint madárraj ha rebben, s társát odahagyva messzire veszi repülését, úgy felejtett engem a lugasban az idegen mispóche. A váróban értem utol őket, hol szertefutottak, kiáltoztak, fellökdösték az utasokat. A lányt előbb láttam meg, mint őket. Szakasztott én voltam.

Akkorára besötétedett. A vonatok mind kifutottak, az állomás elcsöndesedett. Az afrikai vadász ott állt a lépcsőkön, elfelé, a városnak fordulva, s úgy tűnt, a lámpafénynél, ki tudja hányadszor, Schein Ármin levelét olvassa. Észrevett. Ajvé! A kamenci Sára lánya! – kiáltotta. A termés... a klinkertégla... Schein Ármin pesti fotográfus, soroltam. Nem hallotta. Sokat és megszakítás nélkül beszélt. Kirjat Anavim csirkefarmjáról és ültetvényeiről, a szentföldi hajnali harmat táperejéről, a sivatagi napnyugtáról, a hazai földgöngy frissen darált mákszagáról, a bácskasági agyag édes illatáról, ami tégláégetéskor, sajnos, elvész. Jó sok időre rá, az első éjjeli ködben, mint bűvár, ha a mélyből partra emeli kincsét, elővettem a berlini ipartörténeti múzeum levéltárában a Ziegelfabrik/Patschmach/5987/44 jelzetű füzetben őrzött rejtjelek másolatát. Orrához emelve betűzgette a gyenge neonfényben: akrábé-máse te-kiré hupér-te-te váldó homá-sé... De hiszen ez a tintinbula téglá és cserép gyártásának titka! – sívította tiszta kiáltással. – Milyen tégláé? – kiabáltam én is, de hangom azon nyomban halkra fogtam: Miféle cserépfélesége? – Hát a tintinbuláé, a zenélő tégláé. A békés időkben szellőjáráskor zenélő tégláé. Szellőben csilingelő cserépé. A városok és minden házak falainak és tetőinek – csak ha nagyon odafigyelsz, akkor is alig hallható – muzsikájáé. Eddig sose hallott hangkellémű harmóniáé! – Éppen ideje, hogy halljuk! – szóltam közbe. Nem felelt. Ismét a fény felé emelte a papírt, forgatta, mint kaleidoszkópot a gyönyörködő gyermek, és egyre csak csodálta, s úgy tűnt, elmarad a válasz. Hosszú idő után végre megtörte a csendet: Még nincs itt az ideje, s visszaadta a titkos jeleket. Őrizd meg, tette hozzá fojtott hangon. Egyszer visszajövök érte. Egyszer biztosan... – és eltűnt az állomáspark ködös hűvösében.

Novák Mihály: Ecce homo